

De economische saneringsmaatregelen in België

DRS. E. A. VAN TRAA

Inleiding

Degene die het twijfelachtige voorrecht heeft gehad de laatste weken naar de Franstalige uitzendingen van de Belgische televisie te kijken, behoeft geen profeet te zijn om te voorspellen dat België moeilijke tijden tegemoet gaat. De charges in Brussel van de rijkswachters te paard — wanneer laat men nu eindelijk die arme dieren bij zulke gelegenheden in de stal? — gaven hem reeds een voorproefje van wat er bij onze zuiderburen te wachten zou kunnen staan en dan dient men te bedenken dat het bij die gelegenheid alleen nog maar ging om de manifestatie van zo'n 8.000 staalarbeiders tegen de *voornemens* van de regering. De beelden die de afgelopen dagen volgden met geblokeerde strategische kruispunten van wegen en van spoorbanen — er rijden geen munitietreinen door Wallonië — en van verlaten fabrieksterreinen spraken duidelijke taal en moesten de televisiekijker er aan helpen herinneren dat de Belgische regering onlangs haar voorstellen voor de economische sanering van het land bij koninklijk besluit heeft afgekondigd. Een begin februari door het parlement aanvaarde algemene machtigingswet heeft de trage procedure via de Belgische volksvertegenwoordiging voor de duur van dit jaar voor alle saneringsmaatregelen immers overbodig gemaakt.

Devaluatie van de frank

De regeringsmaatregelen zijn zeer drastisch uitgevallen, te meer waar die vergezeld gingen van een devaluatie van liefst 8½%, een percentage dat door het optreden van de EG-ministerraad toch nog aanzienlijk lager uitkwam dan de 12% die premier Martens aanvankelijk had geëist. Of dit door door strikt eigenbelang van de overige EG-ministers verordonneerde percentage van 8½ een verstandig besluit is geweest, staat nog helemaal te bezien, want geheel tegen de ontwikkeling in die men normalerwijze in Europa kan waarnemen wanneer een lidstaat van de EG een aanpassing van zijn valuta doorzet, is de valutamarkt

rondom de Belgische frank nog geenszins tot rust gekomen.

De frank is op de vrije valutamarkt sinds de devaluatie zonder onderbreking verder gedaald en staat thans lager genoteerd dan ooit in de dagen voorafgaand aan de devaluatie het geval is geweest. Het behoeft dan ook geen verbazing te wekken dat de speculatie tegen de frank nog niet tot staan is gekomen en dat in bepaalde kringen de mogelijkheid werd geopperd van een verdere devaluatie, waaruit opnieuw moge blijken dat de Europese Monetaire Samenwerking niet altijd heilzaam is voor die lidstaten die hulp en begrip het hardste nodig hebben. Maar anderzijds kan men het diegenen die de speculatie tegen de frank voortzetten moeilijk verwijten dat zij nog weinig vertrouwen in de Belgische frank en in de sanering hebben, wanneer zij de deprimerende reacties van een belangrijk deel van het Belgische volk op de aangekondigde maatregelen die België o zo hard nodig heeft, hebben gezien.

Uiteraard is de devaluatie van de frank met een storm van kritiek ontvangen en over en weer maakt men elkander thans het verwijt de devaluatie te hebben veroorzaakt. Enige bevreemding wekt het bij de toeschouwer dat de premier in zijn regeringsverklaring m.b.t. de devaluatie heeft menen te moeten opmerken dat „indien vorige regeringen tijdig hadden beslist tot inkomensmatiging en tot het drukken van de produktiekosten men de aanpassing van de frank had kunnen vermijden”. Ieder kind weet immers dat velen van de huidige leden van het Belgische kabinet gedurende jaren medeverantwoordelijkheid voor het vroegere beleid hebben gedragen. Vandaar misschien dan ook dat premier Martens in het parlement luider dan gewoonlijk moest spreken om boven het geroezemoes uit te stijgen!

Anderzijds moet men niet uit het oog verliezen dat men in België altijd wat baloriger is dan elders wanneer het regeringsbesluiten betreft. De regering hoeft zich door de kritische opstelling van de oppositiepartijen in het parlement dan ook niet te laten afschrikken. En hoe kan men anders verklaren dat premier Anker

Jørgensen in Denemarken het verwijt moest incasseren dat hij er niet in was geslaagd de EG-ministers tot een hoger devaluatiepercentage van de Deense kroon te bewegen, terwijl men in België juist kritiek leverde op het feit dat er überhaupt werd gedevalueerd!

Het indexeringsmechanisme

De regering heeft haar impopulaire saneringsmaatregelen na ampel beraad met de sociale partners uiteindelijk opgelegd. Toch heeft zij wel degelijk met de wensen van over en weer rekening gehouden en zo heeft zij er bij voorbeeld welbewust van afgezien een wijziging te brengen in België's heilige koe, het indexeringsmechanisme. Wel wordt die indexing thans tot 31 mei stopgezet. Daarna wordt het mechanisme, dat structureel niet wordt aangetast, tijdelijk tot 31 december van dit jaar berekend volgens de ook in ons land bekende formule „centen in plaats van procenten”. De laagste inkomens, d.w.z. tot B.fr. 27.500, worden evenwel ontzien, terwijl de overige inkomens bij een aanpassing van de index met een forfaitair bedrag van B.fr. 536 per maand schadeloos worden gesteld. Uit de vele op tafel liggende formules heeft men ten slotte die laatste gekozen, hoewel daartegen in België soortgelijke bezwaren werden ingebracht als destijds in ons land. De arbeidsintensieve bedrijven waar lage lonen worden uitbetaald worden namelijk met die formule onvoldoende ontzien, zodat de formule, zoals de werkgevers opmerken, voornamelijk nivellerend werkt en niet de gewenste hoeveelheid zuurstof aan het bedrijfsleven verschaft.

Het bewustwordingsproces is in België evenwel onvoldoende voortgeschreden om een lineaire aftopping, zoals in Nederland de gewoonte is geworden, overwegenswaard te maken. Wanneer men op de televisie hoort met hoeveel misbaar de z.g. 3%-inleveringsoperatie door een groot deel van het volk wordt ontvangen, kan men zich nauwelijks voorstellen hoe men in België op de Nederlandse aftoppingsvoorstellen zou reageren! De indexoperatie gaat gepaard met een prijzenstop tot eind mei. Aldus hoopt men speculaties te voorkomen, hoewel desondanks de mogelijkheid wordt opgehouden om reeds in april bepaalde prijsmaatregelen open te breken wanneer de effecten van de devaluatie zich te zeer zouden doen gevoelen. Met die prijsstop neemt de regering de nodige wind uit de zeilen van oppositie en vakbeweging. Wanneer de prijzen immers niet te sterk stijgen, behoeft de index ook nauwelijks te worden aangepast en doen de pijnlijke gevolgen van de indexoperatie zich nauwelijks gevoelen. Alle partijen redden aldus enigszins hun gezicht en vandaar misschien dat de geduchte George Debunne, de chef van de socialistische vakbeweging, voor de

televisie de indruk maakte dat hem een belangrijk argument tegen de inlevering uit handen was geslagen. Het is dan ook enigszins begrijpelijk dat hij en ook zijn confrater Houthuys van de christelijke vakbeweging zo zeer aandringen op verlenging van de prijsstop tot het einde van dit jaar. Een dergelijk lange prijsstop is natuurlijk een illusie, maar misschien kan men in deze wens van de gecombineerde vakbeweging toch een open deur zien naar verdere onderhandelingen.

Wel is het natuurlijk heel belangrijk te weten hoe zeer aan de prijsstop de hand zal worden gehouden. Menige huisvrouw twijfelt nu reeds daaraan na een week ervaring met boodschappen doen. Bijzonder nuttig zou het in elk geval kunnen zijn wanneer, behalve de inspecteurs van het Ministerie van Economische Zaken, ook de vakbeweging een actieve controle op de prijzen zou kunnen houden en eventuele misstanden snel zou kunnen signaleren. Sjef Houthuys verklaarde zich reeds daartoe bereid.

Met de indexoperatie hoopt men 3% op het totale bruto-loonvolume te kunnen besparen. Een verdere concessie aan de vakbeweging is daarbij dat de ondernemingsraden of de vertegenwoordigers van de vakbeweging te zamen met het Ministerie van Economische Zaken de controle krijgen op de aanwending van de bespaarde 3% die in beginsel moet worden besteed aan investeringen binnen de bedrijven of aan het scheppen van arbeidsplaatsen. De vrije beroepen en zelfstandige ondernemers, alles bij elkaar zo'n 700.000 personen, zullen eveneens het 3%-offer moeten brengen. Zij zullen daartoe een solidariteitsheffing moeten betalen die pas definitief kan worden berekend in 1983 wanneer hun inkomsten over 1982 en 1981 kunnen worden vergeleken, doch in afwachting daarvan zullen dit najaar reeds vóórheffingen moeten worden afgedragen. Dat geldt komt terecht in de Nationale Kas voor Beroepskrediet, terwijl 15% in het Landbouwfonds wordt gestort.

De artsen en paramedische beroepsbeoefenaren zullen, voor zover aangesloten bij een Ziekenfonds, het 3%-offer via de vastgestelde honoraria moeten brengen. De niet-aangesloten beroepsbeoefenaars vallen onder de regeling voor zelfstandigen. Tantièmes worden geblokkeerd op het niveau van 1981, terwijl de leden van de Belgische regering vrijwillig 10% van hun salaris zullen inleveren.

Met dit geheel van maatregelen waarmee een globale inkomenspolitiek wordt nagestreefd, vertrouwt de regering de indexoperatie meer verteerbaar te maken voor de vakbeweging.

Overige saneringsmaatregelen

De verdere saneringsmaatregelen waartoe de regering heeft besloten, behelzen in grote lijnen het volgende:

1. de BTW in de woningbouw wordt van 17% op 6% gebracht. Dat betekent een inkomstenderving van de schatkist van B.fr. 10 mrd., doch men verwacht daarvan een stimulerend effect in de bouwnijverheid, vooral daar tegelijk de meerwaardebelasting van 34% op bouwgrond wordt afgeschaft. Er bestaan trouwens aanwijzingen dat de bouwnijverheid het gunstige effect van die maatregel reeds na enkele dagen heeft kunnen bespeuren;
2. de vennootschapsbelasting zakt van 48% naar 45%. De aldus verkregen besparingen moeten binnen de bedrijven worden aangewend voor investeringen, herstructurering of voor het scheppen van arbeidsplaatsen;
3. gas- en elektriciteitsstarieven voor de industrie worden 9% goedkoper, terwijl met de olie-industrie over prijsverlagingen zal worden onderhandeld;
4. een bedrijf dat jonge werklozen boven de sterkte aanneemt, zal gedurende een half jaar geen sociale-zekerheidspremies voor de betrokkenen hoeven te betalen;
5. afgezien van een reeks andere maatregelen die hier onbesproken moeten blijven, is er nog de werkgelegenheidsparagraaf. Dat is ongetwijfeld de minst indrukwekkende in het geheel van maatregelen en uit alles is duidelijk dat men in België eenvoudig niet de middelen kan opbrengen die minister Den Uyl tot zijn beschikking heeft gekregen. De regering moet dit jaar immers nog f. 10 mrd. aan extra besparingen opbrengen en men behoeft slechts aan het gescharrel in Nederland te denken waar nog eens f. 4,5 mrd. moet worden bezuinigd om te begripen voor welke opgave men in België staat. Het saneringsplan gaat derhalve kennelijk uit van de gedachte dat men via het vrije-marktmechanisme de middelen moet vrijmaken om de werkloosheid langs indirecte weg te bestrijden. Vandaar dat de indexoperatie, die op zich overigens niet voldoende werd geacht om het bedrijfsleven soelaas te bieden, vergezeld moest gaan van de hierboven reeds aangeduide maatregelen in het economische vlak en van een forse devaluatie die de Belgische ondernemer een niet onbelangrijk concurrentievoordeel op de buitenlandse markt zou moeten opleveren. Met andere woorden, geen banenplan, doch wel voortzetting van het z.g. Derde Arbeids-circuit of Bijzonder Tijdelijk Kader waarbij langdurig werklozen *tijdelijk* te werk worden gesteld in de niet-commerciële sector, o.a. bij instellingen van openbaar nut.

Het is nog wat vroeg om te voorspellen hoe België op al die voorstellen zal reageren. De eerste stakingen vonden, zoals gezegd, reeds plaats en vele andere zijn aangekondigd. Alle in Wallonië en in de staalindustrie. De staal-

arbeiders hebben nu eenmaal reeds een de facto republiek gesticht binnen het koninkrijk. Veel zal echter afhangen van de leiders in Wallonië hoewel men de individuele acties in België niet mag onderschatten. Men heeft hier weliswaar niet de onplezierige gewoonte voetbalstadions, treinen en tramhuisjes in elkaar te rammen, doch overigens verschildt het gebrek aan individuele discipline in België niet zoveel van dat van hun noorderburen.

De socialistische vakbeweging heeft geen goed woord voor de besluiten over. S. G. Debunne nam trouwens niet eens meer de moeite te komen opdagen tijdens de laatste hearing tussen kabinet en sociale partners 24 uur voor de besluiten werden genomen. Hij verklaarde tegenover de pers dat hij reeds drie maal eerder zijn standpunt tegenover de regering had uiteengezet. Maar nog teleurstellender voor de regering is dat ook de christelijke vakbeweging de besluiten integraal afwijst. Voorzitter Houthuys was namelijk van mening dat men de inlevering via een crisisbelasting moest bewerkstelligen en niet via een indexoperatie. Vandaar dan ook dat hij heeft menen te mogen opmerken dat zijn organisatie niet zou terugschrikken voor „acties”. Later heeft hij dat woord echter enigszins genuanceerd door toe te lichten dat de controle op de prijsstop een voorbeeld van zo'n actie zou kunnen zijn. Voorzitter Houthuys moet zich echter wel wat flink tonen, want anders riskeert hij het uiteenvallen van zijn Algemeen Christelijk Vakverbond. De Waalse vleugel van zijn verbond heeft tijdens de eerste proteststaking op 8 februari jl. — twee weken voor de regeringsbesluiten bekend werden — al aangetoond dat men dichter bij het Algemeen Belgisch Vakverbond stond dan bij de Vlaamse christelijke collega's. De Waalse vleugel nam namelijk wel degelijk aan de staking in Wallonië deel, terwijl de staking in Vlaanderen slechts een incidenteel karakter droeg. Wat bij commentatoren de opmerking uitlokte dat de grens voor de staking, evenals in het verleden, weer eens op de taalgrens lag. De Vlamingen zijn nu eenmaal altijd wat gematigder in hun reacties dan de Walen!

Problemen in de staal

Anderzijds is er de laatste weken wel enige verbittering gerezen in Vlaanderen over de keiharde wijze waarop minister van Economische Zaken, Eijkskens, is opgetreden tegenover de scheepswerf Cockerill in Antwerpen. Toen de werknemers aldaar weigerden een door Eijkskens verlangd extra loonoffer van 5% te brengen ten einde de werf, die B.fr. 7 mrd. schuld had, te redden (de werknemers wilden slechts 4% inleveren), liet Eijkskens van de ene dag op de andere de werf failliet verklaren, met het gevolg dat opeens 2.800 werknemers op straat

kwamen te staan, om nog niet te spreken van de consequenties daarvan voor de arbeiders in toeleveringsbedrijven. Die harde opstelling heeft veel kwaad bloed gezet, vooral omdat — zo stelt men — de regering niet dezelfde moed heeft opgebracht ook haar tanden te tonen tegenover de staalarbeiders in Wallonië, die immers in hetzelfde schuitje zitten en bovendien hogere lonen beuren. Men kreeg de indruk dat de regering met twee maten meet en een confrontatie met de Waalse arbeiders uit de weg gaat. Men zou in Vlaanderen daarin misschien aanleiding kunnen zien om zijn kalmte te verliezen. Nu mag het misschien juist zijn dat de regering niet optreedt in Wallonië, doch de Vlamingen zien over het hoofd dat het in de staalindustrie van Cockerill-Sambre in Luik en Charleroi en omgeving om een kleine 30.000 arbeiders gaat, voor wie in Wallonië bovendien geen schaduw van een vervangende werkgelegenheid is. De regering kan moeilijk ook nog eens die 30.000 man naar de stempellokalen verwijzen wanneer ze niet bereid zijn boven op de 3%-inlevering ook nog eens een aanvullend loonoffer van 5% te brengen. Hierboven was al eens gesteld dat het staaldossier nu eenmaal een totaal apart dossier is. Een dossier dat financieel-technisch met al zijn staats- en bankgaranties en EG-quotaregelingen en subsidiebepalingen zo gecompliceerd is dat men bijkans een Stavisky of Ivar Krüger moet zijn om alle manipulaties te doorgronden! Doch wanneer men bedenkt dat de staalarbeiders in een streek wonen die, economisch gezien, nauwelijks nog toekomst heeft, krijgt men meer begrip voor het soms onverantwoordelijke optreden van Wallonië en zijn leiders. Geen enkele Belgische regering is er ooit in geslaagd een ontwikkelingspolitiek voor Wallonië te bedenken en wanneer men slechts de helft voor Wallonië had gedaan van wat destijds in onze provincie Zuid-Limburg aan ontwikkelingsstrategie werd bedreven, zou de toestand in België reeds minder kritiek zijn geweest. Men mag daarbij dan eventueel nog over het hoofd zien dat de leiders, de ondernemers van Cockerill-Sambre, in het verleden getuigd hebben minder van bedrijfsvoering af te weten dan een stel padvindswelpen.

Een dezer dagen wordt bovendien het rapport gepubliceerd van het organisatieadviesbureau McKinsey. Hoewel dat bureau stellig niet zal durven schrijven dat men er nog beter aan zou doen de hele handel bij Cockerill-Sambre te sluiten, mag men men er — naar verluidt — toch op zijn minst op rekenen dat men zal aanbevelen bepaalde onderdelen van dit concern te sluiten dat vorig jaar nog kans zag B.fr. 17 mrd. verlies te lijden en dat volgens recente berekeningen nog gedurende vier jaar verliesgevend zal blijven. McKinsey zou 8.500 man op straat willen zetten in plaats van de 5.500 die de regering in het hoofd heeft. De pro-

duktie van staal zou moeten worden afgebouwd van ruim 8 mln. ton naar nog geen 6 mln. ton. Van de 6 mln. ton zou het iets minder inefficiënte bedrijf in Charleroi en omgeving 60% mogen verwaardigen, terwijl voor Luik, waar bovendien meer mensen te werk zijn gesteld, een kleine 40% zou overblijven. En in dat geval is McKinsey nog royaal want iedereen weet dat in Engeland en Frankrijk veel meer arbeiders werden ontslagen en dat de werkgelegenheid in de Belgische staalnijverheid de laatste vier jaar met slechts 9% is teruggelopen tegenover een Europees gemiddelde van 17%. Met die sombere cijfers voor ogen begrijpt men bovendien waarom de overheid er nog steeds niet in is geslaagd een nieuwe beheerder voor het bedrijf te vinden, in weerwil van het geboden niet-onaantrekkelijke salaris van ruim f. 1 mln.!

Hoe triest de situatie in Wallonië ook moge zijn, dat alles mag natuurlijk geen aanleiding zijn voor een soort anarchie zoals Wallonië al eerder heeft gekend. Zeker niet wanneer het gaat om een loonoffer om het bedrijf in stand te houden en vooral niet wanneer de Belgische staalarbeider de hoogstbetaalde in Europa is. Doch zoals reeds in het begin van dit artikel werd vastgesteld, heeft men slechts een paar avonden naar de televisie te kijken en te luisteren om tot het besef te komen dat geen van die 30.000 arbeiders ook maar enige neiging schijnt te vertonen om één frank in te leveren.

De Belgische werkgevers die zich overigens met veel begrip hebben opgesteld t.a.v. de devaluatie zijn evenmin ingenomen met de inleveringsoperatie. De 3% besparing op de lonen betekent — aldus heeft men becijferd — dat de inkomensquota van de bedrijven, die thans 3,6% bedraagt, zal oplopen tot 4,6%, terwijl op zijn minst een percentage van 7 nodig is om de bedrijvigheid en de rentabiliteit te stimuleren. Zij vinden derhalve dat de ingreep in de index niet ver genoeg gaat en dat men domweg een of twee indexeringen helemaal zou moeten overslaan.

Hoe verder?

Tot zover de stand van zaken één week na de afkondiging van de eerste saneringsmaatregelen die t.z.t. nog zullen worden gevolgd door sanering in de sociale-zekerheidssector. Saneringen die door velen met grote vrees worden tegemoet gezien en nog wel eens de druppel zouden kunnen vormen die de emmer zou kunnen doen overlopen bij de van nature reeds enigszins recalcitrante Belg. Bezuinigingen in de sfeer van sociale zekerheid zijn in België echter net zo onvermijdelijk als in Nederland en degene die de deining rondom het Nederlandse ziektegeld heeft gadeslagen, kan zich reeds voorbereiden op veel meer tumult wan-

neer men in België het mes moet zetten in de sociale zekerheid.

In een land waar het begrip „droits acquis” tot een soort obsessie is uitgegroeid en waar vele burgers nog niet tot het besef schijnen te kunnen komen dat het — om met de bijkans profetische woorden van ex-premier Den Uyl te spreken — nooit meer zal worden wat het geweest is (heeft ex-premier Zijlstra niet eens gezegd dat een goed politicus het woord *nooit* niet in mond mag nemen?) zou een verdere pijnlijke operatie het risico kunnen meebrengen dat België opnieuw de taferelen van 1950 en 1960 beleeft toen Wallonië in een soort slagveld was veranderd en het hele zuiden was lamgelegd. En in die dagen was de economische situatie bepaald gunstiger dan in maart 1982.

Wat doet de huidige Belgische regering in dat geval? Vooral wanneer zij niet kan wijzen op een soort banenplan of op het begin van een industrialisatiebeleid in het zuiden. Een industrialisatiebeleid dat er niet louter in bestaat oude, weinig hoop op herstel biedende structuren in stand te houden.

De Belgische regering staat aan het begin van een lange krachtmeting die beslissend zal zijn over de vraag of België nog dit decennium zal terugglijden tot het niveau van een Middellandse-Zeestaat!

E. A. van Traa